

Dit document is het eerste resultaat van een reeks interviews die we in 2023 en 2024 afnamen en doet het verhaal over een avontuur dat al een kwarteeuw duurt. Of om het te zeggen met de woorden uit een van de interviews: de “honderd seizoenen” van Smart. We kennen elkaar al lang en zijn beiden gepassioneerd door de levende geschiedenis van organisaties en de mensen die daar hun steentje toe bijdragen. Ter gelegenheid van deze verjaardag hebben we dan ook getuigenissen verzameld van mensen die aan dit verhaal hebben meegeschreven. We konden daarvoor rekenen op de steun van de directie van de coöperatie en werkten nauw samen met de dienst Levenslang leren.

Het gebeurt zelden dat je op zo’n manier achter de schermen van een organisatie kunt kijken. De volgende pagina’s nemen ons via anekdotes en herinneringen mee terug in de tijd. Een aantal leden en ambachtsmensen die aan dit avontuur mochten deelnemen, stemden ermee in om hun gedachten, twijfels of zelfs spijt met ons te delen. Al waren ze wel wat zenuwachtig. Want als je dingen herinnert, herbeleef je ze ook en word je geconfronteerd met de schaduwkant van je eigen keuzes, successen en mislukkingen. We mogen niet vergeten dat het nooit eenvoudig is om je eigen kleine verhaal te vertellen en een persoonlijk deel van jezelf met de wereld te delen. Van de mensen die we mochten interviewen, hadden sommigen de oefening ooit al gemaakt. Voor anderen was het de eerste keer dat ze zoiets deden. In elk geval werd de reis terug in de tijd heel intens en soms erg emotioneel. De emotionele band van deze mensen met de onderneming heeft ons geraakt. We onthouden vooral dat de connectie tussen het project Smart en de personen die er hun schouders onder zetten sterk en intens is, vaak gekleurd door affectie en soms zelfs door passie. Nergens voelden we ook maar een zweem van onverschilligheid.

Terwijl je deze regels leest, word je meegezogen op een reis, een achtbaan van verhalen, standpunten en belevenissen. Want de weg is niet geplaveid met één verhaal, maar met tal van verschillende verhalen, elk met hun eigen ervaringen en belevenissen. Wellicht zal je tegenstrijdige verhalen of afwijkende standpunten ontdekken, maar uit alle verhalen komt telkens hetzelfde naar voor: de passie en vastberadenheid die Smart hebben gevormd.

Achter elk verhaal schuilen sombere momenten, pijnlijke herinneringen of levensverhalen verstrengeld met die van de organisatie. Uit sommige getuigenissen blijkt dat het niet altijd makkelijk was, en dat er wel eens obstakels of soms onverzoenlijke meningsverschillen waren. De personen die de sleutelmomenten van de onderneming meemaakten, gaven ons een subjectieve getuigenis, hun observaties en interpretaties van die gebeurtenissen. Die verhalen variëren van persoon tot persoon in functie van hun rol, hun standpunt en begrip van die gebeurtenissen. Bovendien zijn ze doorspekt met persoonlijke interpretaties en herinneringen allerhande. Ze spreken elkaar niet tegen, maar tonen aan hoe rijk en complex het verhaal van organisaties is: verschillende visies en versies die naast elkaar bestaan en diverse standpunten en gevoelens weerspiegelen.

We nodigen je uit om deze pagina’s vanuit dat perspectief en met die diversiteit in het achterhoofd te lezen. Door die complexiteit te omarmen, leren we wat de echte rijkdom van dit collectieve avontuur is.

Dit document is geen einde, integendeel. Het zet ons aan om geschiedenis te blijven schrijven. Verjaardagen zijn ideaal om verhalen te vertellen en herinneringen te bewaren. We zijn verheugd dat we hieraan mochten bijdragen en zijn ervan overtuigd dat de verkenning van het verleden bijdraagt tot de rijkdom van vandaag en de vormgeving van de toekomst.

Céline Pochon en Noémie de Grenier

HET PROCES

HOE IS HET IDEE ONTSTAAN?

Op vraag van Smart. Met het oog op de viering van het 25-jarig bestaan van de coöperatie wilde de directie alle verhalen verzamelen van iedereen die zijn of haar steentje heeft bijgedragen. Het idee was om een gesprek te hebben met de personen die mee hadden gebouwd aan de geschiedenis van Smart, om herbruikbaar materiaal te verzamelen. De vorm was op dat moment nog te bepalen.

WELKE AANPAK HADDEN JULLIE IN GEDACHTEN?

Voor de interviews gebruikten we methodes uit de sociale wetenschappen (semi-directieve gesprekken) in combinatie met meer populaire manieren om verhalen en kennis te verzamelen. Om de mensen te helpen hun verhaal te vertellen, gaven we zelf een aanzet of de mogelijkheid om op een onderwerp terug te komen, maar we lieten hen altijd zoveel mogelijk teruggaan naar hun herinneringen. En soms grepen we in de loop van een gesprek ook wel eens terug naar onze eigen herinnering en kennis van het Smart-verhaal.

HOE VERLIEPEN DE GESPREKKEN?

De meeste gesprekken vonden plaats op de hoofdzetel van Smart in de Coenraetsstraat, en sommige werden via videogesprek gedaan. Ze duurden tussen 1 en 1u45min, en soms was Orville Pletschette aanwezig als waarnemer. Tijdens de eerste gesprekken wisten we nog niet welke vorm het uiteindelijke resultaat zou aannemen. Aan onze gesprekspartners zeiden we dus dat hun interview en de transcriptie ervan aan Smart zouden worden toevertrouwd en de basis zouden vormen voor een publicatie, waarvan we de vorm nog niet kenden. Toch konden ze er vanaf dat moment voor kiezen om bepaalde passages uit hun interview te laten verwijderen. Het tweede deel van de gesprekken, met de leden, vond begin 2024 plaats.

WELKE WEG LEGDEN DE INTERVIEWS AF TOT DE GEPUBLICEEERDE TEKSTEN?

Na alle gesprekken was de directie zo in de wolken over de rijke variatie van de interviews dat ze voorstelde om ze als bundel te publiceren, met behoud van de authenticiteit van de uitwisselingen. In samenspraak met Blandine Bricka hebben we uiteindelijk voor een eenvoudige opmaak gekozen om de leesbaarheid te bevorderen. Aan de structuur van de gesprekken werd niet geraakt. De geïnterviewde personen konden hun bijdrage wel nog nalezen en aanpassen.

Deze fase werd in vraag gesteld, zowel door de geïnterviewde personen als door de personen die bij het project betrokken waren. De interviews bevatten immers rauw, eerlijk en subjectief materiaal. Welke gevolgen kan zo'n publicatie hebben in een tijd dat de communicatie van organisaties beheerst en soepel is, en individuele en collectieve gevoeligheden nog belangrijker zijn?

IN WELKE VOLGORDE ZIJN DE INTERVIEWS GEPUBLICEEERD?

Om alles vlot te kunnen lezen en begrijpen, zijn de interviews geordend volgens de chronologie van het verhaal van Smart.

WIE HEEFT AAN DIT WERK BIJGEDRAGEN?

De geïnterviewde personen natuurlijk, die niet alleen hun getuigenis aan ons hebben toevertrouwd (wat al heel veel is!), maar ook hun standpunten, advies en gevoelens over het proces hebben gedeeld.

Maar ook binnen Smart: Anne-Laure Desgris, Maxime Dechesne en Yvon Jadoul van de directie van Smart, Julie Leduc, Nicolas Deckmyn, Benjamin Vangilbergen en Sara Musch van de dienst communicatie, Orville Pletschette van de afdeling levenslang leren. Aude Virgo bood logistieke steun bij de interviews.

En ten slotte natuurlijk de freelancers: Céline Pochon (Vivre le Travail Autrement) en Noémie de Grenier (Coopaname) schreven samen de methodologie uit en voerden de gesprekken, Blandine Bricka (Oiseau de plume, Coopaname) bood belangrijke redactionele ondersteuning, en Mara-Flore Dubois zorgde voor de lay-out.